شەڕی دەوڵەت کێن ئەوانەی کە شەڕی دەوڵەتی نەتەوەیی دەکەن؟ 1...

سمکۆ عەبدولکەریم

بەشی یەکەم......

شەڕی گەورە و ملمڵانێی زەقی سەرەتاکانی گەشەی بزووتنەوەی کوردایەتی لەسەرەتادا لەسەر ساغکردنەوە و دروستکردنی ئەو تێگەیشتنە بوو، کە ئایا کورد نەتەوەیە یان نەتەوە نییە؟
ئەو مشتومڕە زیاتر لەنێوان چەپڕەوەکانی عێراق و کوردستانی ئەو زەمانی حزبی شیوعی و نەتەوەیی و نەتەوەییە چەپەکانی ئەو دەمی پارتی دیموکراتی کوردستان کە مام جەلال بە چەپی پێشکەوتوخوازی شۆڕشگێڕانەی وەسف کردون لە ئارادا بوو.
بە درێژایی مێژوو دوو دیدگای ئایدۆلۆژی زۆر زەق و دیار هەبوون، کە هەموو جۆرە شێوازێکی فیکری و ئاینیان بەکار هێناوە بۆ سەرکوتکردنی نەتەوەکان بە ئامانجی کۆمەڵکردنیان لە چوارچێوە و بازنەی ئەو فیکر و بیروباوەڕ و دیدگایەی کە هەیان بووە بۆ نەتەوە و نەتەوەکان.
ئەم تێگەیشتنەش لە فەلسەفەی کۆمۆنیزم و ئیسلام تێناپەڕێ، کە ئەم دوو باوەڕە، دوو باوەڕی زۆر وێکچوون لەو مەسەلەیەدا، ئیسلام لە ڕوانگەی ئوممەتی ئیسلامەوە دەروانێتە نەتەوەکان و پێی وایە دەبێ نەتەوەکان لە سێبەر و چەتری ئیسلامدا جێگیر بکرێن و بمێننەوە، بەدەر لەمە هەرجۆرە هەنگاوێك بۆ دەرچوون لەو یەکێتی-یە دەرچوونە لە باوەڕی ڕاستی ئیسلام، بەڵام ئەو بیروباوەڕە ڕۆژ بەڕۆژ لە گەڵ بەرەوپێشچوونە ژیارییەکان کاڵبووەوە.

هەروەك کۆمەنیزم-یش نەیتوانی ئیسپاتی ئەو باوەڕەی بکات، کە بوونیادنانی دەوڵەتی نەتەوەیی شتێکی مایە پووچ و بێهودەییە، بەشێوەیەك هەر لە سەرەتاوە کۆمەنیستەکان کەوتنە بەیەکدا هەڵشاخان لەسەر ئەوەی کە ئایا فەلسەفەی مارکسی، یان مارکسی لینینی ڕێگا بە دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی دەدات، یان نا، لە کاتێکدا دامەزرانی هەر جۆرە دەوڵەتێکی نەتەوەیی هەنگاوی یەکەمە بۆ هەرس پێهێنانی ئوممەمییەت.

ئەو ئوومەییەتەی کە لای هەریەك لە ئیسلام و کۆمۆنیزم وەك شكل و بەشێك لە جەوهەریش یەك مانای هەیە، واتە بە شێوەیەکی گشتی رەتکردنەوە یان باوەڕ نەبوون بە دەوڵەتی نەتەوەیی هەڵقوولاوی ئەو دوو بیرو باوەڕەیە، کە ناکرێ لە دەرەوەی ئەو دوو دیدگاو تێگەیشتنەوە گفتوگۆی هەموو ئەوانە بکەین کە خەریکە هەڵوێستەکانیان لە بەرامبەر سیاسەتی پارتی و تەبەنی نەکردنی ڕیفراندۆم، دەگوازنەوە بۆ ڕەتکردنەوەی دەوڵەت، بەبیانووی ئەوەی ئەم دەوڵەتە دەوڵەتێکی ستەمکارە و ناکرێ قیول بکرێ.

بۆیە لەمەڕ تێڕوانینیان بۆ سەربەخۆی و دامەزراندنی دەوڵەت، دەچنەوە سەر جەوهەری ئەو باوەڕەیان، کە لە ئەساسدا پێی پەروەردە کراون جا چ کۆمۆنیستە خۆ بە عەیار 24 زانەکان بن، یان ئیسلامییە خیلافەت خوازەکان.
دەکرێ لەم گۆشەوە نیگایەوە بڕوانینە بۆچوون و دەربڕینی هەندێ لەو نووسەرانەی، یان کاردیرە حزبیانەی لە بارەی دەوڵەتەوە قسە دەکەن و کردوشیانە، هەڵەیەکی گەورەی هەندێ لەو نووسەرانە ئەوەیە کە لە مەسەلەی قسەکردن لەسەر پارتی و دەربڕینی ڕەخنەکانیان سەبارەت بە ڕیفراندۆم کەوتنە باسی قسەکردن لە دەوڵەت، تا ئاستی ڕەتکردنەوەی بەبیانووی ئەوەی، کە ناکرێ تەبەنی دەوڵەتێك بکرێ کە پێشوەخت زەمانی دیموکاتییەت بوونی و سیستمە سیاسییەکەی نەکرابێت.
لێرەدا هەندێ لە دیدو بۆچوونەکانی رابوون مەعروف بەنمونە دەهێنمەوە، بەو مانایەی ئەو لە رابردوودا کۆمۆنیستێکی دژە نەتەوە بووە و لە ئێستاشدا بیرئیسلامییەکی هەمدیسان دژە نەتەوەیە، ئەوەشی وایکرد ئەو هاوڕێیەم بەنمونە بهێنەوە ئەوە بوو کە وەك مونەزرێکی دیاری گۆڕان تێزێکی لەمەر دەوڵەت خستێتە بەردەم سەرکرادیەتی بزووتنەوەکەی و ڕای گشتی.

ئەو کە ئێستا پەرلەمانتارێکی گۆڕانە و بە کۆمەڵێك دەستەواژەی کۆمۆنیستیانە بەربۆتە گیانی دەوڵەتی نەتەوەیی و پێی وایە ناکرێ پشتیوانی لەوەها هەوڵێك بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی کوردی بکرێت، چونکە ئەو پێی وایە داهاتووی ئەم دەوڵەتە لە زیندانێکی گەورە بەولاوە شتێکی دیکە نییە.
رابوون پێچەوانە و جیاواز لە بۆچوونی زۆر لە نووسەران و سیاسییەکانی بزووتنەوەکەی، جۆرێك لە ڕای گشتیش، ئەو هەوڵەی پارتی بۆ دامەزراندنی دەوڵەت بە جدی لە قەڵەم دەدات:
(پارتی بەجدی سەرقاڵی ئامادەکارییە بۆ دەوڵەتەکەی و بە ئاشکرا و نهێنی بنەماکانی دادەمەزرێنێت).

ئەم دانپیانانەی ڕابوون بەسە بۆ ئەوەی لێیەوە گفتوگۆ لەسەر جەوهەری تێگەیشتنەکەی بکەین بۆ تێڕوانیین و تێگەیشتنی دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی.
بۆیە بەدەر لەو تێگەیشتنە هاوبەشانەی هەر تاکێك لە کۆمەڵگا هەیەتی بۆ بنەماکانی دیموکراتی دادەپەروەری و دامەزراندنی دەوڵەتێك لە دەرەوەی هەموو ئەو تێگەیشتنانەی رابوون و جۆرێك لە خەڵکی دیکەش هەیانە شتێك نییە تەنیا بە بیری ڕابووندا هاتبن و ئەو بیەوێ بە گوێ و بیری ئێمە مانانیدا بێنێتەوە. چونکە هەموو ئەوانە کۆمەڵێك ڕاستی و بنەمای فیکری هەر کەسێکی وشیارو ناوشیارن، هەمووانیش خەبات بۆ وەها دەوڵەتێك دەکەن، بەڵام ئەگەر ئاماژەکان بەو ئاراستییەن ئەوە دیسان ئەوە ناگەیەنێ کە بەم بیانوانەوە ڕێگە لە دامەزرانی وەها دەوڵەتێك بگیرێ، چونکە ئەوە ئەوپەڕی ناتێگەیشتن و بێئاگایە لە مێژووی جیهان، لەڕووەیەکی دیکەوە ئەوپەڕی بێمتانە بوونە بە ئیرادەی میللەت لەوەی لە داهاتوودا چۆن دەکرێ کۆمەڵگا بە ژیان لەوەها زیندانێك قایل بێت، بەتایبەتی لە جیهانێکی تەواو جیاواز لەو ڕابردووەی کە ڕەنگە مانەوەی دەسەڵاتدارانێکی لەو شێوەیە لە ڕابردوودا مومکینتر بووبێ لە ئێستا.

لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا ئەوەی بەلای منەوە گرنگە و دەبێ هەمووان لە خەمی ئەوەدا بین جۆرێك لە گفتوگۆ و هەڵوێستی دژ بە یەك بێتە ئارا و بە شێوەیەکی ئاساییش وەربگیرێ، چونکە مەرج نییە یەکریزی و یەك هەڵوێستی هەمیشە بەرەو ڕێیە ڕاست و دروستەکەمان بەرێ، لە مێژووی رابردووماندا، شۆڕشی ئەیلول بە نمونە، یەکێکە لەو ڕووداوە یەك هەڵوێستیانەی نەتەوەیەکی بەرەو هەڵدێر برد.
ئەگەرچی زۆربەی زۆری ئەوەی ئێستا لە سەر پرسی ڕێفراندۆم و دەوڵەت دەوترێن و دەنووسرێن، جگە لە خولانەوە لە بازنەی رق و کینە و بیری تەسکی حزابەیەتی بەولاوە شتێکی تر نییە، لەمڕوەوە کەمترین خوێندنەوەی فیکری و مێژوویی بۆ ئەو باتە گرنگ و هەستیارە کراوە.
مەترسی و گرفتی گەورەش لەبەردەم بەشێکی زۆر لە رۆشنبیران و سیاسییەکانی کورد ئەوەیە، کە نەیانتوانیوە لە ئەلقەی ئەو تێگەیشتنە دۆگما و دەمار گیرییە فیکری و ئایدیۆلۆژی و حزبییە دەربازیان بێ، بۆیە هەموو شتەکان هەر تەنیا بەڕەش و سپی دەبێنن.
لە کاتێکدا بیرمەندانی عەرەب دەمێکە ئەوەیان تێپەڕاندوە، بە شێوەیەکی زۆر ئاسایی گفتوگۆی هەموو شتە پیرۆزەکانیان دەکەن هەر لە ئاینەوە بگرە تا دەگاتە بیری عروبە، ئەگەر لێرەو لەوێش هەندێ جار یەکتریشیان تەکفیر و خائینیش کردبێ، بەڵام سەرەنجام ئەم

حالەتە نەبێتە هۆی قوفلدانی بیرکردنەوەی تر، بەپێچەوانەوە لە رابردوودا هەندێ لە سەرکردەو وڵاتانی عەرەبی، چ لە پێناو بەرژەوەندی تەسکی خۆیان یان وڵاتەکەیان، یانیش بەرژەوەندی گشتیدا بوو بێت، هەنگاویان هاویشتوە، جا با ئەو هەڵوێست و هەنگاوانەشیان پێچەوانەی ئەو تێگەیشتنە گشتیانە بووبێ کە ئەودەم لە ئارادا بووە، هەموو ئەوانە دواتر خراونەتە بەر لێکدانەوە و شیکردنەوەی ئەقلی بۆ ئەوەی بەشێوەیەکی ڕاست و دروست هەڵسەنگاندیان بۆ بکرێ، بۆیە دەبینین زۆربەی ئەو گفتوگۆ و کتێبانەی ئەوان لە بارەی ئاینی ئیسلام و نەتەوەی عەرەبەوە دەینووسن، تا ڕادەیەکی زۆر ئێمە ناتوانین، یان ڕاستر بڵێم بە شێوەیەکی ئاشکرا نەمانتوانیوە بشیان کەینە کوردی.

لە ڕووی هەڵوێستی نەتەوەییەوە ئوردن لە دەرکردنی فەلەستینییەکان و میسر لە رێککەوتننامەی کامپ دێڤد و دواتریش سەبر سەبر دروست کردنی پەیوەندی دوو قۆڵی لە نێوان وڵاتانی عەرەبی و ئیسرائیل، کە سەردەمانێك ئەوە کوفر و خیانەتێکی گەورە بووە لای زۆربەی هاوڵاتیانی عەرەب، بەڵام دواتر توانین ئەو گرێ دەروونی و فیکرییە تێپەڕێنن.

لە هێنانەوەی ئەم نمونانە من مەبەستم ئەوەیە قسەی یەکلاکرەوە لە سەر هەندێ مەبادئی ئەخلاقی و نیشتمانی و ئینسانی بکەم، هەروەها دەمەوێ بڵێم دەربڕینی بۆچوونە جیاوازەکان، تا ئاستی هاوهەڵوێست نەبوونیش لە ئاست پرسە نیشتمانی و سیاسیەکان دەبێ ئاساییانە لێیان بڕوانین و خۆمان بەدوور بگرین لە تەخوینکردنی یەکدی، چونکە مەرج نییە هەمووان بەیەکەوە ببین بە خاوەنی سەرکەوتنەکان، یان هەمووشمان بەیەکەوە ئۆباڵی شکستەکان لە ئەستۆ بگرین.

کاتێك توانرا هەمووان تەعبیر لە بیروبۆچوونەکانی خۆیان بکەن، مانای وایە دەتوانین هەنگاو باوێین، بۆیە رێگەگرتن لە دەربڕینە جیاوازەکان مەترسییەکی گەورەیە و دەبێ رۆشنبیران بە هەموو شێوەیەك لە هەوڵی بەرپەرچدانەوە و ڕێگرکردن بن لە وەها تێگەیشتنێك، چونکە دوور نییە لێکدانەوە و تێگەیشتنێکی هەڵە میللەتێك دووچارەی نەهامەتییەکی گەورە بکات. لەم ڕوانگەیەوە حەقی هەموانە تێگەیشتنی خۆیان دەربڕن، بەڵام لە ئاستێکی بابەتیانەی باڵای دوور لە بووغزی سیاسی.

لێرەدا دەمەوێ ئاماژە بۆ ڕووداوێکی گرنگ و مێژوویی بکەم، کە دەکرێ بە شێوەیەك لە شێوەکان بەراورد بکرێ بەوەی ئێستا لە بارەی ریفراندۆم و دەوڵەتەوە دەگوزەرێ.

مام جەلال لە کتێبی دیداری تەمەندا کاتێك باسی سەرەتاکانی تێکچوونی پەیوەندییەکانی نێوان عەبدولکەریم قاسم و بارزانی باوك دەکات، زۆر بەڕوونی تیشکی خستۆتە سەر هۆکار و چۆنییەتی هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلول، بەشێوەیەك ئەوەی دەربڕیوە کە بارزانی لە پشتیوانیکردنی سەرۆك عەشیرەت و پاڵپشتیکردنی ناڕازایەتیەکان دژ بە قاسم، هەرگیز مەبەستی ئەوە نەبووە ناکۆکییەکەن بگەنە ئاستی لێکترازانی تەواو و هەڵگیرسانی شەڕ، کە لە ئەدەبیاتی کوردیدا پێی دەوترێت شۆڕشی ئەیلول، بەڵکو ئامانجی بارزانی لە قوولکردنەوەی ناڕەزایەتییەکان بۆ ئەوە بوو فشاری زیاتر بخاتە سەر قاسم بۆ ئەوەی سەرەنجام بەدەنگ داخوازی و داوکارییەکانی کوردەوە بێت، لەم نێوانەدا مام جەلال و بەشێك لە برادەرانی مەکتەبی سیاسی هاوهەڵوێست نەبوونە لە گەڵ ئەو سیاسەتی بارزانی و پێیان وابووە کە ئەنجامی ئەو سیاسەتە خراپ بەسەر کورددا دەشکێتەوە و چاوەڕوان ناکرێ ئانجامەکەی بەم شێوەیە بێت کە بارزانی پێشبینی دەکرد، بەڵام بە هۆی چەند هۆکارێکەوە لە نێویاندی مەسەلەی پاراستنی یەکرێزی کورد، کە هۆکارێك بووە وای لە مام جەلال و برایم ئەحمەد و ئەو چەند ئەندامەی مەکتەبی سیاسییە کردوە، وێڕای بۆچوونی جیاوازیان بە ناچاری بەگەڵ سیاسەتەکەی بارزانی بکەون، کە دواتریش دەرکەوت فشارەکان بوونە هۆکارێك بۆ بەتەواوی لێکترازان و هەڵگیرسانی شۆڕش، بە پێچەوانەی ئەوەی کە بارزانی نەخشەی بۆ کێشابوو، واتە بۆ ئەوەی نەبن بە دوو بەرەی دژ بەیەك و دابەشی سەر بەری نیشتمانی و نا نیشتیمانی نەبن مام جەلال و هاوڕێکانی بەناچاری چوونە پاڵ تێگەیشتنەکەی بارزانی.

ئەوەی ئەمڕۆش لە بارەی ریفراندۆم و دامەزراندنی دەوڵەتی کوردیەوە دەگوزەرێ و وەك لە کەناڵە جیاجیاکانیشدا گوێ بیست دەبین، زۆر باش دیار نییە کە ئایا بەڕاستی خستنەڕووی ئەم مەسەلەیە بۆ فشار خستنە سەر حکومەتی عێراقییە بۆ ئەوەی مل بدات بە داخوازییەکانی کورد، وەك ئەوەی لە سەرەتاکانی بەر لە هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلول ڕوویدا، یان بەڕاستی هەنگاو تێگەیشتنێکی جدییە بۆ دامەزراندنی دەوڵەت، چونکە ئەگەر ئەو تێگەیشتنە لای هەموو ئەوانەی کە ئێستا چوونەتە ژێرباری ئەو سیاسەتەو بەڕاشکاوی لایەنگری خۆیان بۆ ئەنجامدانی ریفراندۆم دەربڕیوە، هەمان ئەو ناچارییەی سەردەمی بەر لە شۆڕشی ئەیلول بێت، ئەمە هەڵەو هەنگاوێکی خراپ و پڕ مەترسییە کە جارێکی دیکە بەهۆی ئەوەی نەبنە دوو بەرەی دژ بە یەکی نیشتیمانی و نانیشتمانی، دوور نییە دووچاری کارەساتێکی دیکە ببینەوە، بۆیە با بەهۆی بەرەی نیشتیمانی و نا

نیشتمانی ڕێ لە جیاوازییەکان نەگرین.

ئەگەر لە چوارچێوەی دووبارەبوونەوەی مێژوو بڕوانینە پرۆسەی ریفراندۆم، یان ڕاگەیاندنی دەوڵەت، ئەوە دەبێ پێچەوانەی ئەو وتەیەی هیگل-یش بڕوانینە مێژوو، کە دەڵێ: ڕووداو و کەسایەتییەکان دووجار ڕوودەدەن، یان دووبارە دەبنەوە. ڕەنگە بۆ کورد لە بارەی کەسایەتییەکانەوە شتێك ڕاست بێ، نەك هەر دووجار ڕەنگە هەر دووبارە نەبنەوە، بەڵام بۆ ڕووداوەکان ڕەنگە چەندین جار دوبارە ببنەوە، هەموو دووبارە بوونەوەیەکیش نیشانەی ئەوەیە کە ئێمە کوتوینەتە بەر کاریگەری ئەو وتەیەی لای کورد و گەلانی دونیاش هەیە کە پیرەکان دەڵێن (هەر قسە مەکە شتێك بکە). ژیژەك ئەم قسەیەی پیاوانی پیر بە قسەیەکی زۆر گەمژانە تێدەگات. بەومانایەی دەیەوەی بڵێ ئینسانەکان زۆر شتیان کرد، کە هەمووی هەر تێکدان و کاولکاری بوو، بۆیە کاتی ئەوە هاتوە پاشەکشە لە کردەکان بکەن و لەمەودوا شتێکی شیاو بڵێن، لێرەوە ژیژەك دەیەوێ بڵێ ئێمە زۆرجار باس لە شتێك دەکەین لە بڕی کردنی، بەڵام هەندێ جاریش شتێك دەکەین بەبێ ئەوەی قسەیەکی لەسەر بکەین، یان بمانەوێ بیکەین.

ئەو نمونە بەو دێنێتەوە تۆ کاتێك بڕێکی زۆر پارە لە چارەسەرکردنی کێشەیەکدا خەرج دەکەی، بەڵام ئامادە نیت بیر لە هۆکارە بنەڕەتییەکانی دروست بونی کێشەکە بکەیتەوە.
لە ئێستادا ئێمەی کورد بە دۆخێکی هاوشێوەی ئەوەدا تێدەپەڕین لە نێوان دووبارەبوونەوە و کردە و قسە نەکردندا، ئەوان بۆ دەیانەوێ دەمی ڕۆشنبیران داخەن بۆ ئەوەی هیچ نەڵێن، ئەوان بۆ دەیانەوێ تەنیا دەبێ وابکەن، مەرجە بەرهەمی هەموو کردەیەك ئەوە بێت کە مرۆڤ بە درێژایی تەمەنی خەباتی بۆ کردوە، بۆیە دڵنیابن ئەوەی ئێستا من دەیبینم دووبارەبووەنەوەیەکی زۆر زەقە.

ئەو دووبارەبوونەوەیەش جارێکی دیکە دەمانگەڕێنێتەوە بۆ ئەو قسەی کە مارکس خستییە سەر قسەکەی هیگل بەوەی بەڵێ یەکەمجار وەك تڕاژیدیا و دووەم جاریش وەك کۆمیدیا دووبارە دەبێتەوە.
بە ئاوڕدانەوە لە مێژووی گەلان، سەدان قارەمانی هەڵکەوتوو دەبینین، سەدان شۆڕشی رزگاریخوازی گەلان لە پێناوی رزگاری و سەربەخۆیاندا لە پێنیاو گەیشتن بە مافی چارەی خۆنوسین دەکەونە بەرچاو.
کە بە ئامانج گەیشتنی هەندێکیان بە هەورازێکی زۆر سەختدا تێپەڕیوە و هەندیکیشیان نشێوییەکی ئاسان.
روداو و پێشهاتەکان بۆ سەرجەم ئەو گەلانەی بە دوای سەربەخۆییەوە

بونە دەرفەت و قۆناغێکی باش بووە بۆ رزگاری نەتەوەیی و نیشتمانی، لە پاش ئەمەشدا ئیرادەی گەلان و هەڵکەوتنی سەرکردەی جوامێر رۆڵیان کەمتر نەبووە و نییە لە رووداو و پێشهات و دەرفەتەکان، بەومانایەی زۆرجار دەرفەت هەڵکەوتوە، بەڵام سودی لێوەرنەگیراوە.

بۆیە عەقڵ و ئیرادەو تێگەیشتن لە هاوکێشە سیاسیەکان سێ بنەمای سەرەکین بۆ سوود وەرگرتن لە هەر دەرفەت و پێشهاتێك کە دێنە پێش، ئەمەش بە سوود وەرگرتن لە مێژووی گەلان، وەك سیاسیەکی ئەوروپی گوتی کێشەی کورد ئەوەیە مێژووی نەخوێندۆتەوە.
لە قۆناغێکی وەك ئێستادا بۆ نەتەوەیەکی وەك کورد، کە دەکرێ بە بەجێماوێکی مێژوویی دابنرێن لە رووی گەیشتن بە مافی چارەی خۆنووسین، بەو مانایەی ئێمە لە قۆناغێکی زۆر درەنگی پرسی سەربەخۆیداین، لە قۆناغێکداین کە خەریکە سەربەخۆیی ئەو پیرۆزی و شەوقەی جارانی نامێنێ، ئەگەر جاران هەموومان بە یەکەوەو بۆ دوودڵی لە خەیاڵی سەربەخۆیی و دروستکردنی دەوڵەتی کوردیدا بووبین، لە ئێستادا دەبینین ئەو پرسە کەوتۆتە بەردەم رای جیاوازەوە، ئەمەش تا رادەیەکی زۆر پەیوەندی بەو پێشکەوتنە خێرایەوە هەیە، کە ژیان و گوزران و چوونە نێو دونیای خۆشی و کەیف و سەفا، کۆمەڵگای وەها گوشیوە، هێندەی بیر لە ژیان دەکاتەوە نیو هێندە خەیاڵی بەلای سەربەخۆییەوە نییە، بەتایبەتیش کاتێك دەبینین دادپەروەری لەوپەڕی پاشاگەردانی دایە و لە ئێستاوە کۆمەڵێك بەهەشتیان بۆخۆیان دروست کردوە و خەڵکانێکی زۆریش لە نێوان ئەو بەهەشتە و جەهەنەمەدا دۆش داماوان و باوەڕیان بەوەش نییە رۆژێ لە رۆژان ئەوانیش بتوانن پێیەکیان بخەنە نێو ئەو بەهەشتەوە.